

Etu- ja sukunimien taivutuksesta

1.

Erään lehden yleisönosastossa kysyttiin kerran, olisiko etunimi *Mika* taivutettava »Mian» ja olisiko *Anne*-nimen genetiivi »Anteen». Eipä tietenkään, eikä kai kysyjäkään ihan tosissaan ollut. Mutta tarkastellaanpa etunimien taivutusta vähän lähemmin.

Ensinnäkin: *Erkin*, *Kertun* ja *Vapun* nimet eivät tuota vaikeuksia. Kaksoiskonsonantti on aina normaalissa astevaihtelussa.

Hankalampia ovat ne nimet, joissa on yksinäiskonsonantti *k*, *t* tai *p*. Voidaan lähteä liikkeelle siitä, että näissä on astevaihtelu, ellei mikään erityinen syy vaadi toisin. Tosin noita »erityisiä syitä» sitten onkin hyvin monissa nimissä, kuten edempää ilmenee. Yleissäännön mukaan on kuitenkin tavanmukainen vaihtelu suositeltava esimerkiksi seuraavissa nimissä: *Satu* : *Sadun*, *Raita* : *Raidan*, *Taito* : *Taidon*, *Ahti* : *Ahdin*, *Into* : *Innon*, *Sointu* : *Soinnun*. Nimissä *Hemminki* ja *Sampo* on niin ikään tavallisesti vaihtelu: *Hemmingin* ja *Sammon* (kuitenkin myös *Sampon*). *Outi*-nimeä taivutetaan kahdella tavalla: *Oudin* tai *Outin*.

Mutta enemmän taitaa sittenkin olla sellaisia nimiä, joiden taivutus on vakiintunut astevaihteluttomaksi. Asiaan vaikuttavat silloin seuraavassa mainittavat syyt.

Ensinnäkin voidaan antaa sellainen sääntö, että vokaalien väliset *k* ja *p* ovat aina astevaihtelun ulkopuolella. Taivutetaan siis *Aku* : *Akun*, samoin *Joukon*, *Kaukon*. Saman säännön mukaan puhutaan *Mikasta*. Vaihtelematon *p* taas on seuraavissa: *Aapo* : *Aapon*, *Kaapon*, *Sipin*, *Topin*.

Muista tapauksista ei valitettavasti voida antaa yhtä helppotulkintaisia sääntöjä. Yhtenä ryhmänä voidaan mainita ne etunimet, jotka muuttuisivat kovin oudon tuntuisiksi, jos niissä olisi astevaihtelu: ne taipuvat vaihteluttomina. Puhutaan siis *Aatusta*, *Etusta*, *Hetasta*, *Tatusta*, *Artosta*, *Mantasta* ja *Valtosta* tai ehkä soitetaan *Helkalle*, *Inkalle* ja *Jyrkille*. On muuten olemassa myös nimi *Jyri*, joka näin pysyy erillään *Jyrkistä*. Vaihtelemattomia *p*-tapauksia ovat ainakin seuraavat: *Alpo* : *Alpon*, *Ilpon*, *Sirpan*, *Ulpun*, *Urpon*, *Virpin*. Samoin tavallisesti *Varpun* (ehkä myös *Varvun*).

Toisissa tapauksissa taas voi vaihtelemattomuus johtua siitä, että yhtäläisyys kielen tavallisen sanan kanssa tuntuisi häiritsevältä. Siksi taivutetaan tavallisesti *Impi* : *Impin*, *Lempi* : *Lempin* ja *Ilta* : *Iltan* (kuitenkin myös *Illan* on mahdollinen).

Tämä astevaihtelusta. Mutta epä tietoisuutta voi olla siitäkin, säilyykö nimen loppu-*i* taivutettaessa vai muuttuuko se *e*:ksi kuten vastaavassa yleisnimityksessä. Yleissääntö on, että tuo *i* etunimissä tavallisesti pysyy. Näin siis *Helmi* : *Helmin*, samoin *Merin*, *Onnin*, *Taimin*. Tavallisesti taivutetaan myös *Sini* : *Sinin*, *Veli* : *Velin*

Kielemme käytäntö

(harvoin *Veljen*) ja *Suvi* : *Suvin* (ehkä joskus myös *Suven*).

Kysymyksiä voivat herättää myös e-loppuiset etunimet. Useimmiten *e* on taivutusmuodoissakin lyhyt, esimerkiksi *Aarne* : *Aarnen*, *Virve* : *Virven*, samoin *Aarren*, *Kallen* ja *Rainen*. Näin taipuu tietenkin myös *Anne*, siis *Annen* jne. Sen sijaan on luontevaa taivuttaa *Säde* : *Säteen*.

Samoin voivat vaikeuksia tuottaa s-loppuiset nimet. Yleisimmin ne taipuvat *-kse*-vartaloisina, esim. *Harras* : *Harraksen*, *Armas* : *Armaksen* (tai *Armaan*), *Urmas* : *Urmaksen* (tai *Urmaan*), *Aulis* : *Auliksen* (myös *Auliin*), *Uljas* : *Uljaksen* (tai *Uljaan*). Vieraslähtöisistä taipuu näin mm. *Elias* : *Eliaksen* (kuitenkin myös *Eli-aan*), mutta eräät tutut kaksitavuiset taipuvat pitkävokaalaisina, esim. *Tuomas* : *Tuomaan* (myös *Tuomaksen*), *Joonas* : *Joonaan*. Poikkeuksellisia ovat *Klaus* ja *Aleksis*, joiden vakiintunut ja suosittelava taivutus on *Klaun*, *Aleksin*.

Lopuksi täytyy vielä ottaa esille *-ut/-yt*-loppuiset nimet, vaikkei niitä olekaan monta. Niitä voidaan hyvin taivuttaa samoin kuin kielen tavallisia sanoja *airut*, *ohut* ja *lyhyt*, siis *Marjut* : *Marjuen* : *Marjutta* ja *Päivyt* : *Päivyen*. Jos kysymys olisi omista tyttäristäni, käyttäisin tätä taivutusta. Taivutus *Marjutille*, *Päivytiä* loukkaa korvaani, mutta se on varmaan niin yleinen, että sen vastustaminen olisi hyödytöntä. Hyväksyttäköön siis sekin vaihtoehtoisena taivutustyyppinä.

Kaiken kaikkiaan on sanottava, että käytäntö on melko hyvin vakiinnuttanut käsitelyjen etunimityyppien taivutuksen. Muutamissa tapauksissa on kyllä horjuntaa, mutta niihin olen edellä esittänyt joi-takin suosituksia.

2.

Etunimistä siirryn sukunimiin.

Yleisesti voidaan ensinnäkin sanoa, että sukunimet seuraavat kielen muiden sanojen taivutusta säännöllisemmin kuin etunimet, vaikka poikkeuksiakin on. Nimen vartalo ei läheskään aina ole nominatiivin kaltainen. Ei esimerkiksi puhuta

»Virtanenista» vaan *Virtasesta*. Kaksoiskonsonantti on säännöllisesti astevaihtelussa, siis *Rankka* : *Rankan*, *Saarikettu* : *Saariketun*, *Santti* : *Santin*, *Hoppu* : *Hoppun*. Yksinäiskonsonantti noudattaa niin ikään tavallisesti yleisiä astevaihtelusääntöjä: *Mäki* : *Mäen*, *Haapa* : *Haavan*, *Mieto* : *Miedon*, *Susi* : *Suden*, *Vanko* : *Vangon*, *Sarka* : *Saran*, *Kärki* : *Kärjen*, *Rahtu* : *Rahdun*, *Kontu* : *Konnun*, *Virta* : *Virran*, *Lampi* : *Lammen*, *Kilpi* : *Kilven*.

Muodot *Mäen*, *Suden*, *Kärjen*, *Lammen* ja *Kilven* jo osoittavat, että vartalon loppuvokaalikin tavallisesti seuraa kielen yleisiä vaihtelusääntöjä. Taivutetaan siis myös *Salmi* : *Salmen*, *Kivi* : *Kiven*, *Tammi* : *Tammen*, *Korpi* : *Korven*. Jos taas puhutaan *Korpista*, tarkoitetaan nimeä *Korppi*. Joissakin tämäläisyyksissä sanoissa on horjuntaa. Vaikka tavallinen taivutus on *närhi* : *närhen*, niin myös *närhin* on mahdollinen. Siksi vastaavaa nimeäkin taivutetaan kahdella tavalla: *Närhen* tai *Närhin*.

On syytä taivuttaa myös *e*-loppuisia nimiä tavallisten kielen sanojen tapaan: *Laine* : *Laineen*, *Lumme* : *Lumpeen*, *Hurme* : *Hurmeen*, *Rinne* : *Rinteen*, *Korte* : *Kortteen*, *Raade* : *Raateen*. Harvinaista tyyppiä taas edustaa nimi *Härkin*. Suomessa on sana *härkin* (= hierin), jonka genetiivi on *härkkimen*; samoin on syytä taivuttaa vastaavaa sukunimeä, siis *Härkkimen* (eikä esim. »Härkinin»).

Valtaosa sukunimistä on siis sellaisia, jotka taipuvat samoin kuin kielen muut samantyyppiset sanat. Mutta on kuitenkin sellaisia nimityyppisiä, joihin tätä yleissääntöä ei voida soveltaa, ja on ongelmallisiakin tapauksia.

Varis-nimen genetiivi on *Variksen*, *Kannas*-nimen taas *Kannaksen*. Tämä lie-nee kaikille selvää. Toisaalta taivutetaan *Kangas* : *Kankaan*, *Keihäs* : *Keihään* ja *Kirves* : *Kirveen*. Ei näissäkään liene vaikeutta. Useimmat *-as*-loppuiset sukunimet kuitenkin taipuvat *-akse*-vartaloisina, vaikka vastaavan yleisnimen vartalo olisikin pitkävokaalinen. Nimi *Kunnas* taipuu tavallisesti *Kunnaksen*, vaikka sanan taivutus muuten on *kunnas* : *kunnaan*.

Vaikka puhutaan auran *vantaasta*, niin nimenä sana taipuu *Vannas : Vannaksen*. Vaikka vene vedetään *talaaseen*, mennään kuitenkin kylään *Talakselle*. Mutta poikkeuksia on tästäkin. On esimerkiksi totuttu taivuttamaan *Kailas : Kailaan*. Kolmitavuiset *-kas/-käs*-loppuiset taipuvat kaikki tähän tapaan: *Kivekäs : Kivekkään*, *Karsikas : Karsikkaan*. Muutamista nimistä taas käytetään molempia taivutustyyppisiä, esim. *Sarvas : Sarvaan* tai *Sarvaksen*, *Äikäs : Äikkään* tai *Äikäksen*.

Erikaisen ryhmän muodostavat nimet *Auer*, *Manner* ja *Tanner*. Ne taipuvat aivan kuin vastaaventyypiset vieraskieliset nimet, siis *Auerin*, *Mannerin* ja *Tannerin*. Jos taas nimi on *Mantere*, niin se tietenkin taipuu *Mantereen*, *Mantereelle*.

Nimi *Tilus* taipuu suomen kielen yleisen säännön mukaisesti *Tiluksen*, samoin *Kannus : Kannuksen* ja *Järventaus : Järventauksen*. Tähän taivutustyyppiin ovat mukautuneet vieraskielisetkin kaksi- tai useampitavuiset *-us*-nimet: *Lagus : Laguksen*, *Helenius : Heleniuksen*.

Oman ryhmänsä muodostavat keinoitekoiset, tavallisesti uudehkot nimet, jotka eivät esiinny kielessä yleisniminä. Tällaisissakin nimissä on kaksoiskonsonantti tavallisesti astevaihtelussa, esim. *Surkko : Surkon*, *Sarkki : Sarkin*, *Mantti : Mantin*. Muulloin tällaiset keinoitekoiset tai muuten oudot nimet jäävät usein astevaihtelun ulkopuolelle, esim. *Arti : Artin*, *Karko : Karkon*, *Tuompo : Tuompon*. Samoin käyttäytyvät eräät sellaiset nimet, jotka yleisniminäkin kyllä esiintyvät mutta harvinaisina, esim. *Perko : Perkon* (vrt. *perko : peron* 'perkaus, muokattu maa').

Edellä annetut suositukset riittävät yleisimpien nimityyppien taivuttamisen ohjeeksi. Lisäksi on kyllä sellaisia yksittäistapauksia, joiden käsittely vaatisi liian paljon tilaa.

Usein kuulee vedottavan siihen, että nimen haltijan pitäisi saada määrätä, miten hänen nimeään taivutetaan. Tällainen periaate tuntuu kyllä demokraattiselta, mutta ei sitä käytännössä voida noudattaa. Kun samalla sukunimellä tavallisesti on monta haltijaa, olisi kohtuutonta vaa-

tia, että kielenkäyttäjä aina tietäisi, miten kukin itse taivuttaa omaa nimeään. *Salmi*-nimistä ihmistä sanotaan tavallisesti *Salmeksi*, mutta joku ehkä sanookin itseään »Salmiksi». Joku sanoo itseään *Kortteeksi*, toinen taas »Korteksi». Yksi *Honko* taivuttaa *Hongon*, toinen ehkä »Honkon» (jolloin nimi voisikin olla *Honkko*).

Suomi on vapaa maa, ja näin ollen jokaisella on oikeus vaikkapa taivuttaa omaa nimeään miten lystää. Mutta kukaan ei voi vaatia muita noudattamaan samaa taivutustapaa, jos se poikkeaa yleisesti hyväksytyistä. Kielenhuoltajilla taas on oikeus — ja joskus velvollisuuskin — antaa suosituksia, ja niitä olen edellä koettanut antaa.

Lopuksi vielä vihje niille, jotka syystä tai toisesta aikovat ottaa itselleen uuden nimen: ajatelkaa nimeä valitessanne sitäkin, että sen taivuttaminen olisi ongelmallista.

OSMO IKOLA